

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת וארא

פרק ו' פסוק ד'

וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אתם ואזכר את בריתי רש"י: אותו הברית, כי בברית בין הבתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי.

בפסוקים אלו נאמר שכל הסיבה שה' שולח את משה להוציא את בני ישראל מארץ מצרים הוא בגלל ההבטחה לאבות שצריך לקיים, וגם בפסוק זה אשר מתייחס לסבלם של בני ישראל בארץ מצרים כתוב בסופו "ואזכר את בריתי", וההסבר הוא מכיון שאמר ה' לאברהם אבינו "ועבדום וענו אתם", לכן נאמר אצלנו בפסוקים שהגיעו כבר ל"ענו אתם", וממילא חלק זה של ההבטחה מקוימת. [עוד י"ל ש"שמעתי את נאקת בני ישראל" מראה על העינו הקשה ביותר שעברו, ולכן היו במצרים רק רד"ו שנים במקום ארבע מאות שנה כמובטח, וכל זה בגלל קושי השעבוד, אך בודאי שמשה ואהרון הצטערו על סבלם של בני ישראל, כמו שנאמר (שמות ב' יא) "וירא בסבלותם" וברש"י שם, וגם בחז"ל מצינו (שם יח, ב, ברש"י) "על הראשונים אנו מצטערים", וגם אצל הקב"ה מצינו (שמות כד' י' ברש"י) שהיה לפניו כמעשה לבניה לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדים במעשה לבינים, וכשנגאלו היה אור וחדוה לפניו, וכן נאמר בפסוק בישיעה (סג ט) "בכל צרתם לו צר", וכן מצינו בתחילת שמות (ב' כ"ה) וידע אלהים, ברש"י נתן עליהם לב, ולא העלים עיניו].

צריך להבין מדוע הסבל שבני ישראל סובלים עכשיו מיד מצרים הוא לא סיבה לשלחם, וגם במילות הפסוק ש"שמעתי את נאקת בני ישראל", חז"ל דורשים שיש עלי לקיים את השבועה "לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל" [רש"י], משמע שבלי השבועה, לא הייתי שומע את הנאקה, וכן בבעל הטורים נאמר שנאקה זה בגימטריה [בא"ת ב"ש] האבות?

וי"ל זאת על פי הכתוב במדרש: [שמות רבה ט"ו ד'] נאמר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים", אמר רבי יהודה מהו "מדלג על ההרים", אמר הקב"ה, אם אני מסתכל במעשיהם של ישראל אינן נגאלים לעולם, אלא למי אני מסתכל, לאבותיהם... בזכות אבותם אני גואלם, לכך כתיב "מדלג על ההרים", ואין הרים אלא אבות שנאמר "שמעו הרים את ריב ה'".

כן כתב גם בעל הרוקח [פירושי סידור התפילה לרוקח, בפסוקי דזמרא בכרות עמו הברית] בפירושו על התפילה "ותרא את עוני אבותינו, לא היו ישראל [ראויים במעשיהם] כדי להנצל ממצרים, אך כי זכר את דבר קדשו". [את אברהם עבדו, תהילים קה מב].

פרק ו' פסוק כ"ו

הוא אהרון ומשה

רש"י: יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולין כאחד.

בפשטות כונת רש"י שלשניהם אותו חשיבות וגדולה, ושנים זה לזה. עוד י"ל שהלשון "ששקולין כאחד" אומר לנו שביחד הם כמו אדם אחד, בדומה לחתן וכלה שמשלימים אחד את השני, כמו שמובא בפסוקים שאהרן ידבר לפני פרעה ומשה יהיה נביאך, וזה הלשון כאחד, שחשובים כאדם אחד.

פרק ז' פסוק י"ח

והדגה אשר ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים לשתות מים מן היאור

צריך להבין מדוע כתוב דבר ראשון בפסוק שהדגה תמות, לכאורה הדבר הראשון היה צריך להיות שלא יכלו לשתות מימי היאור, שהרי יותר חשוב שתיית מים מאכילת דגים? [וכן בפסוק בתהילים (קה, כט) משמע שעיקר המכה היא מיתת הדגה שנאמר שם "הפך את מימיהם לדם, וימת את דגתם"]?

י"ל שהפסוק בא לומר שאפילו אלו שהיו מוכנים לשתות דם, גם לא יכלו לשתות כיון שהדגים מתו ובאש היאור, ומי שרצה לשתות מים במשך השבוע של המכה, יכל לקנות מים מבני ישראל כמו שמובא במדרש [שמות רבה ט' י'] שמכאן העשירו ישראל, או שחפרו סביבות היאור כמו שכתוב בפסוק כ"ד, אך משמע במדרש [שמות רבה ט' י"א] שגם שם נעשה הכל דם, והמצרים חפרו סביבות היאור כי חשבו שרק מים שמשה ואהרן רואים בעיניהם נהפך לדם, [ואולי חפרו מתחת לקרקע ועל מים אלו לא היה המכה כמו שכתוב באבן עזרא ז, כב], או י"ל ששתו חלב בהמות.

עוד י"ל שמכה זו פגעה בהם קשות, כיון שהיתה זו פגיעה באלוהותם, שהיאור התמלא דם והריח היה נורא בגלל הדגים שמתו, והם חשבו שהיאור מושיע אותם שנאמר [יחזקאל כ"ט ג'] לי יאורי ואני עשיתי, ועכשיו במקום להושיע אותם, היאור נהיה מקום שכולם רוצים לברוח ממנו, בגלל הריח, וכמו שרש"י מביא [ז יז] "ומצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם".

פרק ז' פסוק כ"ג

ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת

מדוע נאמר כאן שהלך לביתו, מה בא הפסוק ללמד בזה? י"ל שהרבה פעמים כשמחליטים דברים בפזיזות במקום, אחר כך כשחוזרים לבית חושבים שוב על הדבר ולפעמים החלטות האדם משתנות, כי בבית מתיישבים יותר בדבר, או שאחד מבני הבית אומר את דעתו השונה, אומר לנו הפסוק שכבר במכה הראשונה גם אחרי ששב לביתו לא שינה את דעתו וסירב לשחרר את בני ישראל, כי ה' הכביד את ליבו.

פרק ח' פסוק ו'

ויאמר למחר

בביאור הענין של המכות שבהם נאמר למחר, י"ל שהסיבה היא כדי לתת זמן לפרעה לחזור בתשובה שיוכל פרעה להתחרט על מעשיו עד למחר שאז יבוא המכה, ודבר זה מפורש במדרש [שמות רבה י"ג ו'] וכך נאמר שם "היה הקב"ה נותן זמן למכות מחר, ולא היה מביא עליהן מיד, כדי שיחזרו בהם ויעשו תשובה", משמע שהמדרש מדבר על המכות האמורות לבוא, אך בפסוק זה נאמר כן גם על המכות הקיימות שיוסרו למחר, ואפשר לומר גם את אותה סיבה, שניתן להם זמן לחזור בהם, ולשחרר את בני ישראל ממצרים. עוד י"ל כדי לתת סיבה לפרעה להכביד את ליבו, שכביכול הקב"ה לא יכול להסיר או לא יכול להביא את המכה מיד. מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com